

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. II. De moribus & officiis praeceptoris.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

retur puer. Non enim crescet, sed dividetur qui sub uno miscbatur labor: & erit sui quisque operis magister utilior: quod adhuc obtinent Græci, à Latinis omissum est: & fieri videtur *excusate*, quia sunt qui labori isti successerunt.

C A P. II.

De moribus & officiis præceptoris.

ERgo cum ad eas in studiis vires pervenerit puer, ut quæ prima esse præcepta rhetorum diximus, mente consequi possit, tradendus ejus artis magistris erit. Quorum in primis ¹ inspicere mores oportebit. Quod ego non idcirco potissimum in hac parte tractare sum aggressus, quia non in cæteris quoque doctoribus idem hoc examinandum quam diligentissime putem, sicut testatus sum ² libro priore: sed quod ³ magis necessariam ejus rei mentionem facit ætas ipsa discentium. Nam & adulti fere pueri ad hos præceptores transferuntur, & apud eos juvenes etiam facti perseverant, ideoque major adhibenda tum cura est: ut & teneriores à injuria sanctitas docentis custodiat, & ferociores à licentia gravitas deterreat. Neque vero satis est summam præstare abstinentiam, nisi disciplinæ severitate convenientium quoque ad se mores adstrinxerit. ⁴ Sumat igitur ante omnia parentis erga discipulos suos animum, ac succedere se in eorum locum à quibus sibi liberi traduntur, existi-

Quemadmodum libro primo grammatici mores & officium est excusus, ita nunc quoque qualem esse oporteat rhetorem docet: à quo primum morum probitatem exigit, docetque quo sese pacto erga discipulos gerere debeat. est itaque hoc caput totum paraneticum. *Turneb.*

¹ *Inspici mores.*] Justinianus quoque præcipit ut doctores artium primum bene morati sint, deinde facundi. & hoc nomine Socratis schola fuit infamata, quod obesse bonis moribus videretur. *Idem.*

² *Sed quod.*] Cap. I. & 2.

³ *Magis necessariam ejus rei.*] Nam jam grandiores committuntur rhetori, cum ætas est maxime in lubrico, & (ut ait Xenophon) eo tempore vel vitii vel virtutis iter capessere solent. *Turneb.*

⁴ *Sumat igitur.*] *Paranesis* sunt, id est, *admonitiones*, quibus instructus esse debet præceptor ut recte doceat. eo autem animo fuit Aristotel. in discipulum Alexandrum: & Alexander quoque non minus debere se Aristoteli fatebatur, quam patri, cum ab hoc vitam, ab altero rectam vitam accepisset. *Idem.*

I Nota

existimet. Ipse nec habeat vitia, nec ferat. ¹ Non austeritas ejus tristis, non dissoluta sit comitas: ne inde odium, hinc contemptus oriatur. Plurimus ei de *honesto ac bono* sit sermo. Nam quo sæpius monuerit, hoc rarius castigabit. Minime iracundus: nec tamen eorum quæ emendanda erunt, dissimulatur, simplex in docendo, patiens laboris, assiduus potius quam immodicus. Interrogantibus libenter respondeat, non interrogantes percontetur ultro. In laudandis discipulorum dictionibus nec malignus, nec effusus: quia res altera tædium laboris, altera securitatem parit. ² In emendando quæ corrigenda erunt, non acerbus, minimeque contumeliosus. nam id quidem multos à proposito studendi fugat, quod quidam sic objurgat, quasi oderit. Ipse aliquid, imo multa quotidie dicat, quæ secum audita referant. Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, ³ tamen *viva illa*, ut dicitur, *vox alit plenius*, ⁴ *præcipueque præceptoris, quem discipuli, si modo recte sunt instituti, & amant, & verentur.* Vix autem dici potest, quanto libentius imitemur eos quibus favemus. Minime vero permittenda pueris, ut fit apud plerosque, assurgendi exultandique in laudando licentia: quinetiam juvenum modicum

¹ Non austeritas.] Enthymema est secundo modo, id est, sententia cum ratione. significat autem præceptorem debere severitatem quadam comitate temperare. *Idem.*

² In emendando.] Hujusmodi fuit Orbilius Horatii præceptor, non solum acerbus in antisophistas, verum in discipulos omnes, adeo ut vix esset tolerabilis. *Idem.*

³ Tamen viva illa.] *Viva vox*, dicitur vivida & efficax, & ab ore pronunciantis percepta, ad differentiam scripturæ & librorum, qui appellantur *magistri muti*. unde Gellius, quoniam, inquit, *vivæ* (ut dicitur) *vocis penuria erat, ex mutis* (quod ajunt) *magistris cognoscerem.* *Idem.* Tamen *Viva illa.*] Ζω-

ων Φωνῆς μετ' ἑσπερα, ajunt Græci, estque apud Cic. 2. Ep. ad Attic. *Camer. Viva illa vox alit plenius.*] Sic Plin. 1. 2. Epist. 3. *serio hortatur Nepotem suum, ut Isaacum summa facultate, copia & ingenii ubertate præditum, auditum veniat, quum viva vox magis afficiat.* D. Hieronym. in Epist. ad Paulinum: Habet, inquit, nescio quid latentis energix *VIVA VOX.* Plutachus libello *Ἐπι ἀρχαίας*. Keckerman. Præcognit. Philosoph. p. 57. Seneca Epist. 6. *Viva illa, ut dicitur vox.*] Cic. lib. 2. Epistol. ad Attic. *Pithæus.*

⁴ *Præcipueque præceptoris.*] Ms. Palat: *Præcipueque ejus præceptoris.* Gebhard. Crepund. libro 2. capite 9. p. 81.

dicum esse, cum audient, testimonium debet. Ita fiet, ut ex iudicio præceptoris discipulus pendeat, atque id se dixisse recte, quod ab eo probabitur, credat. ¹ Illa vero vitiosissima, quæ jam *humanitas* vocatur, invicem qualiacunque laudandi, cum est indecora & theatralis, & severe institutis scholis aliena, tum studiorum perniciosissima hostis. Supervacua enim videtur cura, ac labor, parata, quicquid effuderint, laude. Vultum igitur præceptoris intueri, tam qui audiunt, debent, quam ipse qui dicit. Ita enim probanda atque improbanda discernet: ² sic stylo facultas continget, auditioni iudicium. At nunc prona atque succincti ³ ad omnem clausulam non exsurgunt modo, verumetiam excurrunt, & cum indecora exultatione conclamant. Id mutuum est, & ibi declamationis fortuna. Hinc tumor & vana de se persuasio, usque adeo, ut illo condiscipulorum tumultu inflati, si parum à præceptore laudentur, ipsi de illo male sentiant. Sed se quoque præceptores intente ac modeste audiri velint. Non enim iudicio discipulorum dicere debet magister, sed discipuli magistri. Quin, si fieri potest, intendendus animus in hoc quoque, ut perspiciat quæ quisque & quomodo laudet: & placere quæ bene dicet, non suo magis quam eorum nomine delectetur, qui recte iudicabunt.

Pueros adolescentibus sedere permittos, non placet mihi. Nam etiamsi vir talis, qualem esse oportet studiis moribusque præpositum, modestam habere potest etiam iuventutem, tamen vel infirmitas à robustioribus separanda est: ⁴ & *carendum non solum crimine turpitudinis, verumetiam*

suspi-

¹ *Ille vero.*] *Humanitas* significat dexteritatem quandam qua erga homines afficimur. tempore etiam Fabii in malam accipiebatur partem, significabatque propensorem in laudando & approbando facilitatem, quæ pene adulatoria erat. *Turneb.*

² *Sic stylo facultas continget.*] Hinc fiet ut & qui declamat, stylum suum

formare possit, & facultatem dicendi adipisci, & qui audiunt, non temere iudicent & approbent. *Idem.*

³ *Ad omnem clausulam.*] Vel *clausulam* accipere debemus pro sententia arguta, quæ in fine sermonis adjicitur vel etiam pro *conclusionione*. *Idem.*

⁴ *Et carendum non solum, &c.*] Alludit ad Cæsaris apophthegma, qui cum uxorem

suspicione. Hæc notanda breviter existimavi. Nam ut absit ab ultimis vitiis ipse præceptor, ac schola, ne præcipiendum quidem credo. Ac si quis est qui flagitia manifesta in deligendo filii præceptore non vitet, jam hinc sciat cætera quoque quæ ad utilitatem juventutis componere conamur, esse sibi hac parte omiſſa supervacua.

uxorem Pompejam repudiaret, quod ea à Clodio adulterata fuisset, neque rem certo sciret, dixit *Cæsaris domum non solum crimine, sed etiam criminis suspitione carere debere. Idem.*

C A P. III.

An protinus præceptore optimo sit utendum.

NE illorum quidem persuasio silentio transeunda est, qui etiam cum idoneos rhetori pueros putaverunt, non tamen continuo tradendos eminentissimo credunt, sed apud minores aliquandiu detinent: tanquam instituendis artibus magis sit apta mediocritas præceptoris, cum ad intellectum atque imitationem faciliior, tum ad suscipiendas elementorum molestias minus superba. Qua in re mihi non arbitror diu laborandum, ut ostendam quanto sit melius optimis imbui, quantaque in eluendis quæ semel infederint vitiis, difficultas consequatur: cum geminatum onus succedentes premat, & quidem dedocendi gravius ac prius quam docendi. Propter quod Timotheum clarum in arte tiliarum, ferunt ⁴ *duplices ab iis quos alius instituisse,*
solitum

Postquam de moribus egit, nunc de eruditione disputat, ac thesin qualitatis ex comparatione tractat: & refutatis aliorum opinionibus, colligit optimo rhetori statim esse committendos pueros. *Turneb.*

1 *Cum ad intellectum.] Intellectus præstat cognitionem faciliorem theorematum artis: imitatio vero, quæ habet adjunctam exercitationem, suppeditat praxin. Idem.*

2 *Cum geminatum onus succedentes.] MS. Palat. Dedocendi gravius plus quam*

docendi. Succedere hic ἀραδίζεσθαι. Sic Agellius lib. 7. cap. 8. Gebhard. Crisp. lib. 2. c. 9. p. 82.

3 *Propter quod Timotheum.] Timotheus Milesius, tempore Philippi & Alexandri, optimus fuit musicus. Hic addidit lyrae decimam & undecimam chordam. Turneb.*

4 *Duplices ab iis, &c.] Sic Liv. I. VII. quicquid hinc aut illinc communis Mars bello aufert multiplex quam pro numero damnum est. Pith. Duplices.] Pro duplo majores.*